

priključitvijo vključeni v dubrovniški komunalni teritorij v carinskem smislu. Gospodarski stiki in migracije prebivalcev Pelješca in Stona v Dubrovnik so bili zelo intenzivni.

Lokrum je bil najbližji otok, ki je ščitil mestno pristanišče in ladje pred uničujočimi udarci vetra in valov. Predstavljal pa je tudi obrambno predstražo. V zgodovini se prvič pojavi leta 1023, ko sta dubrovniški nadškof Vital in načelnik mesta Lampridij darovala duhovniku Lavu in benediktincu Petru otok z namenom, da tam zgradita samostan. Kot samostanska posest je otok dosegel avtonomnost in eksteritorialnost na cerkveno-državnem področju. Benediktinci so sprejeli obvezo, da vzdržujejo ubožnico in kasneje tudi karanteno. Odnosi med dubrovniško vlado in opatom benediktinskega samostana so bili sicer urejeni s statutom, vendar je večkrat prihajalo do sporov.

Posamezne razprave so opremljene z obsežnim znanstvenim aparatom. V mnogih opombah objavlja J. Lučić arhivsko gradivo v latinskem jeziku. Pri obravnavi preteklosti Konavel in Župe dodaja avtor le spisec uporabljene literature. Zelo bogato arhivsko gradivo pa objavlja J. Lučić v dodatku k posameznim razpravam. V latinščini so predstavljeni kapituli na Šipanu, Lopudu in Koločepu, Mljetu ter Primorju. Nadalje so zanimiva poročila sindikov na Mljetu in Primorju, ki so preverjali izvajanje kapitulov. Objavljene so tudi odredbe o ribarjenju (Šipan, Koločep), o prepovedi razkošnih svadbenih gostij (Koločep), o oskrbi opekarn v Kuparih z lesom (Mljet). Zelo izčrpni so spiski uslužbencev podeželskih knezov v posameznih vaseh (Primorje) in skoraj popolni spiski knezov (Primorje, Župa). Le pri Župi je dodan popis rodbin (po kaznačinah), ki so leta 1776 plačale travarino. Objavljen je tudi izbor dokumentov, ki ponazarjajo značilnosti razvoja polotoka Pelješca in Stona do leta 1333 (živinoreja in čebelarstvo, vključevanje v obrt, trgovske družbe in trgovina, jamstva, dota, različne pogodbe hišne služinčadi). Vsi dokumenti so prevedeni v hrvaščino.

Razprave J. Lučića, ki so sedaj zbrane v knjigi na enem mestu, so tehten prispevek k boljšemu poznavanju razvoja izvenmestnih področij dubrovniške republike. Predvsem velja to za obdobje od konca 13. do začetka 14. stoletja. Gre za čas najstarejših ohranjenih arhivskih knjig dubrovniškega arhiva. Odpira pa avtor celo vrsto vprašanj, ki bodo verjetno sprožila tudi polemičen odziv ali celo nasprotovanje. Tu mislim predvsem na metodološki pristop pri obravnavi posameznih vprašanj, na pojasnjevanje političnih odnosov z oblastmi v zaledju Dubrovnika, tolmačenje agrarnih odnosov in opredelitev etnične strukture prebivalstva. Objava gradiva pa brez dvoma predstavlja korak naprej.

Ignacij Voje

Hermann Wiesflecker, **Maximilian I. Die Fundamente des habsburgische Weltreiches**. Wien, München : Verlag für Geschichte und Politik, R. Oldenburg Verlag, 1991. 424 strani.

Pisanje biografije, opisa življenja od rojstva do smrti, je zelo zahtevno zgodovinarsko delo. Objektivni čas namreč odtaka premočrtno samo kot fizikalna kategorija, sicer pa ima vsako časovno odštevanje življenja svoj ritem in svojo posebnost. Če se neka človeška usoda znajde v prelomnem času in to prelomnost tudi sama sooblikuje, je zgodovinarjevo delo še težje. Zgodovinar se tu ne sreča samo z razdvojenostjo dobe, ampak pri obravnavi določene ključne osebe tudi z njeno razdvojenostjo. Ne dobe in ne »zunaka« zato brez dolgotrajnega in natančnega raziskovalnega dela ne moremo razumeti. Popolnoma razumeti in doumeti posameznika, ki v povsem drugem času odstopa od običajne povprečnosti, pa verjetno sploh ni možno. Ta nikoli dorečena dokončnost o minulem-preteklem življenju je sicer zgodovinarjem trajen izziv in vabilo, toda tisti, ki se bo lotil biografije cesarja Maksimilijana I., bo skorajda povsem razorožen. Morda bo »izumil« nov metodološki pristop, vendar je le malo verjetno, da bo dobila obravnavana podoba drugačen odtenek v barvni pestrosti zgodovinskega raziskovanja. Seveda je vnaprejšnje odrekanje uspeha nekemu raziskovalnemu načrtu nespametno, toda v izraženi dvom nas sili samo delo Hermanna Wiesfleckerja. Avtor pričujoče biografije je namreč dovršen del svojega dolgega in plodnega življenja posvetil prav raziskovanju življenja Maksimilijana I. in njegove dobe (o tem glej M. Holleger–W. Watzenig, *Verzeichnis der wissenschaftlichen Arbeiten Hermann Wiesfleckers und der Arbeiten seiner Schüler zum Themenbereich Maximilian I. Domus Austriae. Eine Festgabe Hermann Wiesflecker zum 70. Geburtstag*. Hrsg. W. Höflehner et al., Akademische Druck – u. Verlagsanstalt, Graz – Austria 1983). Napisal je obsežno biografijo v petih knjigah (preko 3000 tiskanih strani) in bil mentor preko devetdesetim (!) disertacijam, ki obravnavajo cesarja Maksimilijana I. in čas, ko je potapljaljoči fevdalizem prehajal v zgodnje novoveško obdobje.

Maksimilijan I. (1459–1519) je bil protislovna oseba, polna spreminjajočih razpoloženskih stanj, grešen in pobožen, poln fantazije, solza, usmiljenja, humorja, ljubezni, pa brezobzirnega nasilja, jeze in sovraštva. Branje nam odkriva cesarjevo notranjost, njegove misli, čustva in želje, pa njegovo naklonjenost do umetnosti ter njegovih idej in realni svet uspehov in porazov. Seveda dobimo s tem in ob tem vpogled v zgodovinsko okolje celotnega obdobja, katerega je cesar preživljal in sooblikoval. Spoznamo njegovo bližnjo okolico: družino, svetovalce, uradnike, poveljnike, njegove učitelje in umetnike; spoznamo tudi njegovo daljnjo okolico, ki se kaže ne samo v zunanjih vojnah in neskončnih pogajanjih, ampak tudi v notranjih razpravah z državnimi stanovi, volilnimi knezi, knezi, denarniki, meščani in kmeti. Celotno obdobje se razumljivo kaže tudi v protislovju časa samega, to je v nasprotju med starim in novim razumevanjem življenja. Avtor nam preko časovnega reliefa stke pajkovo mrežo in v njeno središče postavi glavnega akterja. V različni oddaljenosti od središča dobijo zgodovinski treslaji v njem svoj odmev in obratno – pobude v središču dobijo različen odziv na obrobju. Niti, ki se križajo, imajo svojo logiko in utemeljitev.

Dogajanje je tako pojasnjeno iz različnih strani in smeri. Vse je v medsebojni povezanosti, vse pojasnjuje središče in iz njega je pojasnjena bližnja in daljna okolica.

Iz knjige je razvidna predvsem trojna politika, ki jo je moral voditi cesar Maksimilijan I. Uravnovežiti je moral notranje razmere v rodbini in v dednih deželah, uravnovežiti razmere v cesarstvu ter uravnovežiti položaj dinastije in cesarstva do drugih evropskih držav, predvsem do sovražne Francije in Turčije ter do Italije. V to realnost pa je sodila tudi velika cesarjeva ideja o družini krščanskih držav. Z družinsko pravnimi zvezami naj bi povezal, vključno z Novim svetom, vse evropske države. Krščanski svet naj bi se končno združil proti nevernikom, zasedel Konstantinopol in Jeruzalem ter obnovil Bizantinsko cesarstvo. Ponovna združitve vzhodnega in zahodnega krščanskega cesarstva naj bi pripeljala do »svetovnega« miru. To »globalno« vizijo, ki je pripadala idejam starega sveta – viteštva, pa je moral Maksimilijan stalno prilagajati v soočanju s prihajajočo novoveško stvarnostjo. Razkorak je premoščal z vojno, koalicijami in poročnimi pogodbami. Prav slednje so prinesle trajnejše rezultate. Na tem mestu je treba povedati, da pregovor »Bella gerant alii, tu felix Austria, nubes!«, ki meri seveda na Habsburžane, dejansko največkrat izraža zavist tistih, ki ga izrekajo. Poroke, ki so nosile političen vpliv, zavarovan s pridobljeno materialno osnovo, so bile namreč igre vseh evropskih rodbin ne glede na stan. Na nivoju porok, ki so odločale o vojvodskih in kraljevskih časteh ter nenazadnje posredno tudi o cesarski kroni, je bila habsburška hiša samo najuspešnejša. V knjigi je predstavljena igra porok, ki so jih Habsburžani zelo skrbno načrtovali in izpeljevali. Sorodstvene povezave na najvišjem nivoju so odločale o usodi celih dežel, o vojni in o miru ter o spreminjanju obstoječega ravnotežja v sami Evropi. Že poroka Maksimilijana z Marijo Burgundsko je močno spremenila razmerje sil. Združitve habsburške in burgundske hiše je na eni strani ogrožala Francijo, na drugi strani pa precej načela moč stanov v samem nemškem cesarstvu. S poroko sina v Španijo je Maksimilijan zagotovil dinastiji špansko dediščino, s poroko vnuka po ustvaril pogoje za pridobitev ogrske, češke in hrvaške krone.

Vzponi in padci, ki jih je doživljala Maksimilijanova politika, cesarja niso potisnili v nekakšno resignacijo, izčrpanost ali stopicanje na mestu, ampak mu je neprestani boj dejansko krepil samozavest, da vztraja pri uresničitvi političnih vizij. Univerzalna monarhija od Moskve do ozemelj, ki so jih prinašala nova odkritja pomorskih nemirnežev in pustolovcev, je obsedala njegovo domišljijo. Realnost pa ga je silila v premissljene korake. Celo življenje je imel pred svojimi političnimi očmi Evropo, pri čemer se je izkazal kot neutrujen pogajalec, vojskovodja in oblikovalec najrazličnejših koalicij. Prav zaveznitstva so prikazana v knjigi ilustrativno kot tista oblika sodelovanja, ki nima nikakršne trajne vrednosti. So zgolj gola hladna politična računica določene stranke, kako obdržati najmanj obstoječi položaj, oziroma ga v razmerju do drugih izboljšati. Tako je tudi Maksimilijanova vzhodna in zahodna politika, ki je imela sicer v njegovih načrtih skupni imenovalec, nihala. Nekje do začetka 16. stoletja je imel bistveno prednost zahod, potem pa, ko je bila po dvajsetih letih vojn s Francijo v Italiji bitka izgubljena, je v ospredje stopila vzhodna usmeritev. Ta je kasneje rodila trajnejši uspeh. Maksimilijanova usoda je bila namreč ta, da je velike uspehe pripravil, ne pa tudi doživel. Zgodovinarji mu pripisujejo poseben političen dar – slutnjo tistega, kar prihaja.

Za dosego svoje univerzalistične politike, ki se je izčrpavala v boju za prvenstvo v Evropi, je Maksimilijan I. potreboval ogromna finančna sredstva, ki pa jih je lahko dobil v največji meri le v dednih avstrijskih deželah. Avstrijo, ki je bila umetna dinastična tvorba, sestavljena iz različnih samostojnih dežel, je medsebojno povezal, s tem da je izvedel obsežne upravno-politične reforme. Izgradnja »hišne« moči v avstrijskih deželah pa je bila Maksimilijanu predvsem sredstvo za povečanje finančnih virov in s tem sredstvo za uresničitev njegove velike »svetovne« politike. V tem je bil velik paradoks: tisto, kar je želel cesar zapustiti potomcem, se ni uresničilo (vojne so požrle vsa sredstva in pustile avstrijskim deželam ogromne dolgove), tisto pa, kar je vzel v roke kot aktualno orodje (upravno-politične reforme, centralizacija, uradništvo), s katerim je hotel zagotoviti potomcem ogromno dediščino, je ostalo. Utopične ideje cesarja seveda zaradi realnosti niso bile nikoli izvedene, vendar pa so prinesle velike spremembe. Na gugalnici zgodovine je ostala upravno-politična zasnova novoveške države, špansko-avstrijsko cesarstvo, habsburška dominacija v cesarstvu in pogoji za oblikovanje obdonavske monarhije. Prav konceptu obdonavske monarhije so v stoletjih po Maksimilijanovi smrti sledili praktično vsi in nihče se mu ni odpovedal do propada v 20. stoletju. Maksimilijanovo življenje tako lahko merimo povsem jasno po bogastvu idej, po njihovi uresničitvi in po njihovi vrednosti za svet, ki mu je sledil. Če se zgodovina in z njo življenje odvijata v igri menjav idej in resničnosti, to lahko povsem nazorno spoznamo prav iz knjige, ki je pred nami.

V svojih petih knjigah (Kaiser Maximilian I. Das Reich, Österreich und Europa an der Wende zur Neuzeit) je Hermann Wiesflecker, kot pravi sam, predstavil »dogodkovno zgodovino vse do najmanjše podrobnosti, saj brez določenih posameznosti ni moč razumeti celote, brez natančnega poznavanja celote pa ni možno dati nobene prav izmerjene ocene.« Knjigam, namenjenim stroki, je sledila pričujoča, ki je namenjena širšemu krogu poznavalcev in ljubiteljev zgodovine. Toda prav omejenost obsega je privedla, da je Theatrum mundi z glavnim protagonistom pred nami v zgoščeni in intenzivni obliki, pri čemer je bralcu (tudi strokovnjaku) veliko lažje prepoznati glavno osebo in poudarke obravnavanega časa kot pa pri obsežnem petdelnem delu. Knjiga je torej sok – je avtorjeva objektivizirana ocena lastnega dela in seveda predvsem dobre ter osebe, o kateri piše – je sinteza sinteze.